

на соиск. уч. ст. канд. юрид. наук, Саратов, 2001.

5. Михлин А. С. Характеристика осужденных к лишению свободы. – М.: Юриспруденция, 2001.

Е. Н. Неживец

Психологические особенности женщин, осужденных лишением свободы.

В статье рассматриваются психологические и биологические особенности женщин, которые отбывают наказание в местах лишения свободы, а также влияние фактора лишения свободы на психическое состояние женщины.

E. N. Negivets

Women which depart punishment in the places of imprisonment psychological.

In the article the features of women which depart punishment in the places of imprisonment psychological and biological are examined, and also influence of factor of imprisonment on the mental condition of women.

УДК 343.34

О. В. Кришевич,
кандидат юридических наук,
доцент

ШАХРАЙСТВО: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ТА МІЖНАРОДНОГО КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВ- СТВА

У статті проаналізовано кримінально-правову характеристику шахрайства за національним і міжнародним законодавством.

Ключові слова: шахрайство, види шахрайства, міжнародне кримінальне законодавство.

Зростання злочинності, зокрема у сфері економіки та господарської діяльності, стало істотним дестабілізуючим фактором, який завдає суспільству величезні збитки і морально-психологічну шкоду, тому в сучасних умовах право власності має бути надійно захищено від протиправних, і особливо злочинних, посягань, одним із видів яких є шахрайство. Сучасна ситуація в Україні характеризується підвищенням ділової активності населення і, відповідно, збільшенням кількості угод, які регулюються цивільним правом, але певна частина таких угод укладається під впливом обману чи зловживання довірою, тобто містить склад злочину шахрайства. Усім відома сумна участь вкладників таких вітчизняних фінансових компаній, як «Оберіг», «Меркурій», «Еліта-Центр», які показали наочний приклад ошукування вкладників і «завдячуючи» яким слово шахрайство асоціюється з назвами саме цих компаній.

Питанню розгляду шахрайства була приділена увага у наукових дослідженнях Г. М. Борзенкова, В. А. Владимірова, Є. В. Ворошиліна, Л. Д. Гаухмана, А. І. Гурова, Д. В. Качуріна, М. П. Клеймьонова, П. М. Коваленка, М. Й. Коржанського, Г. А. Кри-

гера, А. Н. Круглевського, В. М. Кудрявцева, В. В. Кузнецова, В. Д. Ларичева, В. М. Лимонова, О. В. Лисодєда, В. М. Литовченка, Ю. І. Ляпунова, А. В. Микитчика, В. Р. Мойсика, Ю. В. Опалінського, М. І. Панова, А. А. Пінаєва, А. А. Піонтковського, С. Ю. Романова, О. В. Смаглюка, В. Я. Тація, С. С. Чернявського та інших правників – як наших сучасників, так і їх попередників, які розробляли теоретичні проблеми кримінального права в ракурсах теми даного дослідження.

Взагалі шахрайство – (польск. – крутіство, нім. – спекулювати, гедлювати, з давньоєвр. – займатися ремеслом мандрівного торговця) – злочин проти власності, який полягає у заволодінні чужим майном або придбанні права на майно шляхом обману чи зловживання довірою. Особливістю предмета шахрайства є те, що ним може бути як чуже майно, так і право на таке майно. Право на майно може бути закріплене у різних документах, наприклад цінних паперах, довірених на право розпорядження майном тощо. За законодавством України (190 КК України) шахрайство полягає у заволодінні майном або придбанні права на майно шляхом обману чи зловживання довірою. Крім ст. 190, якою встановлено відповідальність за шахрайство, як злочин проти власності, низкою статей шахрайство визначено як спеціальний склад злочину чи спосіб вчинення ін. злочинів: у сфері господарської діяльності (ст. 222); проти громадської безпеки (ст. 262); у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів (ст. 308, 312, 313); проти авторитету органів державної влади, місцевого самоврядування та об'єднань громадян (ст. 357); у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем і комп'ютерних мереж (ст. 362); у військовій сфері (ст. 410). В результаті шахрайських дій потерпілий – власник, володілець, особа, у віданні або під охороною якої знаходиться майно, добровільно передає майно або право на майно винній особі. Безпосередня участь потерпілого у передачі майнових благ і добровільність його дій є обов'язковими ознаками шахрайства, які відрізняють його від викрадення майна та інших злочинів проти власності.

За ознакою безпосередньої участі потерпілого у процесі незаконного вилучення майна шахрайство схоже з вимаганням, яке також передбачає передачу майна чи права на нього винній особі самим потерпілим. Однак, якщо при вимаганні потерпілий робить це вимушено, то при шахрайстві потерпілий переконаний у тому, що він розпоряджається майном за власною волею, у своїх інтересах або принаймні не на шкоду цим інтересам. Така його переконаність є результатом впливу на нього шахрая, а саме, введенням потерпілого в оману щодо правомірності передачі ним винному майна чи надання йому права на майно. Добровільність при шахрайстві має уявний характер, оскільки вона обумовлена обманом. Якщо потерпілий у зв'язку з віком, фізичними чи психічними вадами або іншими обставинами не міг правильно оцінити і зрозуміти зміст, характер і значення своїх дій або керувати ними, передачу ним майна чи права на нього не можна вважати добровільною. Заволодіння майном шляхом зл овживання цими вадами або віком чи станом потерпілого за наявності для того підстав може кваліфікуватися як крадіжка, а одержання права на майно за таких обставин – розглядатися як недійсна угода (ст. ст. 51, 52, 54, 55 ЦК). Обман як спосіб шахрайського заволодіння чужим майном чи придбання права на таке майно полягає у повідомленні потерпілому неправдивих відомостей або приховування певних відомостей, повідомлення яких мало б суттєве значення для поведінки потерпілого, з метою введення в оману потерпілого. Таким чином, обман може мати як активний (повідомлення потерпілому неправдивих відомостей про певні факти, обставини, події), так і пасивний (умисне замовчування юридичне значимої інформації) характер. У другому випадку для наявності шахрайства необхідно встановити, що бездіяльність винного призвела до помилки потерпілого щодо обов'язковості або вигідності передачі майна (права на майно) шахраєві, була причиною добровільної передачі потерпілим майнових благ. Якщо особа заволодіває чужим майном, свідомо скориставшись чужою помилкою, виникненню якої вона не сприяла, вчинене не може визнаватися шахрайством. За певних обставин (у разі, якщо таке майно має особливу історичну, наукову, художню чи культурну цінність) такі дії можуть бути кваліфіковані за ст. 193 КК України. Змістом обману як способу шахрайства можуть бути різноманітні обставини, стосовно яких шахрай вводить в оману потерпілого. Зокрема, це може стосуватися характеристики певних предметів, зокрема їх кількості, тотожності, дійсності (обман у предметі), особистості винного або інших осіб (обман у особі), певних подій, юридичних фактів, дій окремих осіб тощо. За своєю формою обман може бути усним, письмовим, виражатися у певних діях (підміна предмета, його фальсифікація тощо), у тому числі конклюдентних. Різновидом шахрайського обману є фіктивне представництво, за якого винний, створюючи враження про свою належність до того чи іншого

підприємства, має на меті укласти договори й отримати гроші без поставки товару або, навпаки, одержати товар без належної його оплати. Зловживання довірою полягає у недобросовісному використанні довіри з боку потерпілого: для заволодіння чужим майном чи правом на нього винний використовує особливі довірчі стосунки, які склалися між ним та власником чи володільцем майна. Такі стосунки можуть виникати внаслідок особистого знайомства, родинних або дружніх зв'язків, рекомендацій інших осіб, зовнішньої обстановки, цивільно-правових або трудових відносин, соціального статусу винного чи інших осіб тощо. Отримання майна під умовою виконання якого-небудь зобов'язання може кваліфікуватися як шахрайство лише в тому разі, коли винна особа ще в момент заволодіння цим майном мала мету його присвоїти, а зобов'язання – не виконувати. Якщо винна особа отримує від іншої особи гроші чи інші цінності нібито для передачі посадовій особі як хабар, маючи намір не передавати їх, а привласнити, вчинене належить кваліфікувати як шахрайство. Якщо при цьому винний схилив хабародавця до замаху на дачу хабара, його дії слід також кваліфікувати за відповідними частинами статей 15, 27 і ст. 369 КК України. Обман чи зловживання довірою при шахрайстві застосовуються винним з метою викликати у потерпілого впевненість про вигідність або обов'язковість передачі йому майна чи права на нього. Отже, обов'язковою умовою визнання обману чи зловживання довірою ознакою об'єктивної сторони шахрайства є використання його для заволодіння майном чи придбання права на майно. Якщо обман використовується для досягнення іншої мети, наприклад для створення умов для наступного заволодіння майном усупереч волі потерпілого, полегшення доступу до майна (для проникнення у відповідне приміщення тощо) і безпосередньо не обумовлює перехід майна або права на нього до винного, він не може визнаватися способом шахрайства. Такі дії слід розцінювати як крадіжку або інший злочин проти власності.

Якщо винна особа при шахрайстві з метою обману чи зловживання довір'ям вчиняє інший злочин, її дії слід кваліфікувати за відповідною частиною ст. 190 і за статтею, що передбачає відповідальність за цей злочин. Зокрема, самовільне присвоєння владних повноважень або звання службової особи, викрадення або інше протиправне заволодіння офіційними документами, штампами або печатками, їх умисне знищення, пошкодження чи приховування, підроблення документів, печаток, штампів та бланків з метою подальшого їх використання при шахрайстві, а так само використання при шахрайстві завідомо підробленого документа ст. 190 КК не охоплюються і повинні окремо кваліфікуватися за ст. 353 КК або за відповідними частинами ст. ст. 357, 358 чи 366 КК. У разі, коли винна особа не змогла використати підроблений нею документ для шахрайського заволодіння майном чи придбання права на майно, її дії слід розцінювати як підроблення документів і готування до

шахрайства (за умови, що винний мав на мір вчинити шахрайство, передбачене ч. ч. 2, 3 або 4 ст. 190). Особа, яка підбрала документ і передала шахраєві для використання його при вчиненні шахрайських дій, підлягає відповідальності за підбрку документів і пособництво у шахрайстві. Не утворює складу шахрайства використання підроблених документів не з метою заволодіння майном чи правом на нього, а для досягнення іншої мети, наприклад для працевлаштування. У разі зайняття особою відповідної посади за допомогою підроблених документів і фактичного виконання нею трудових обов'язків з отриманням за свою працю відповідної матеріальної винагороди відповідальність за ст. 190 виключається, оскільки у такому випадку відсутнє безоплатне одержання чужого майна. Дії такої особи можуть розглядатися як відповідний склад підбрення і кваліфікуватися за ст. ст. 358 КК чи 366 КК. За способом вчинення (обман або зловживання довірою) шахрайство має велику схожість із заподіянням майнової шкоди шляхом обману або зловживання довірою, відповідальність за яке передбачена ст. 192 КК, відрізняються ці злочини між собою головним чином тим, що при шахрайстві має місце вилучення майна із фонду власника або іншого володільця, в результаті чого зменшується наявна маса такого майна, тоді як при вчиненні злочину, передбаченого ст. 192, винний отримує майнову вигоду шляхом використання майна, яке лише мало ще перейти у власність тієї чи іншої особи. У останньому випадку має місце так звана непередача належного. Під незаконними операціями з використанням електронно-обчислювальної техніки як кваліфікуючою ознакою шахрайства слід розуміти такі спрямовані на заволодіння чужим майном або придбання права на майно операції, в основі яких лежать обман чи зловживання довірою. При цьому вказану кваліфікуючу шахрайство обставину утворюють лише операції, здійснення яких без використання електронно-обчислювальної техніки є неможливим (наприклад, здійснення електронних платежів, інших операцій з безготівковими коштами). Якщо з використанням такої техніки здійснюються операції, які цілком можуть здійснюватись за допомогою іншої техніки (наприклад, комп'ютер використовується для набору тексту, виготовлення документа тощо), то розглядуваний склад шахрайства відсутній. Електронно-обчислювальна техніка у даному випадку виступає засобом вчинення злочину, а здійсненні з використанням неї операції становлять зміст шахрайського заволодіння чужим майном чи правом на нього. Використання електронно-обчислювальної техніки для неправомірного заволодіння чужим майном утворює склад злочину, передбаченого ч. 3 ст. 190, лише тоді, коли винна особа здійснює викрадення шляхом обману чи зловживання довірою. Обман при вчиненні цього злочину може виразитись у застосуванні програмних засобів, які дають змогу винному будь-яким чином (шляхом відшукування випадкових цифр, паролів тощо) здійснити несанкціонований

доступ до інформації, яка зберігається чи обробляється в автоматизованих системах, щоб ввести в оману автоматизовану систему і видати себе за того, хто має право в ній працювати і здійснювати відповідні операції. Проникнувши у такий спосіб до відповідної електронної системи, винний здійснює ті чи інші операції, як це робив би той, хто має на це право. При цьому він може вплинути на процес обробки інформації, перевернути її зміст чи знищити, задати необхідну для заволодіння майном чи правом на нього команду, налагодити систему так, щоб вона функціонувала в режимі, який би забезпечив винному або іншим особам незаконне отримання чужого майна чи права на нього. Суть шахрайського обману при цьому залишається незмінною, з тією лише особливістю, що реалізується він за допомогою використання електронно-обчислювальної техніки, що потребує наявності відповідних знань, рівня підготовки, навичок. Зловживання довірою як спосіб шахрайства при незаконних операціях з використанням електронно-обчислювальної техніки має місце тоді, коли винна особа в результаті довірчих відносин (у зв'язку з виконанням службових обов'язків, дружніми стосунками з потерпілим тощо) має вільний доступ до здійснення відповідних операцій і недобросовісно використовує ці відносини для неправомірного заволодіння чужим майном чи правом на нього. Якщо винна особа проникає до захищеної електронної системи в інший спосіб, наприклад шляхом блокування чи знищення захисних кодів, і здійснює незаконні операції по заволодінню чужим майном, її дії не утворюють складу шахрайства, оскільки в них відсутні обман чи зловживання довірою. Їх слід розглядати як крадіжку чужого майна і кваліфікувати за відповідною частиною ст. 185 КК України.

Що стосується законодавства іноземних держав, то вони по-різному формулюють склад шахрайства, а це, передусім залежить від багатьох факторів і від рівня соціально-економічного життя населення та розвитку науково-технічного прогресу й постійного оновлення законодавчої бази. Тому зупинимося на відмінності між законодавчою базою України та США і Англії, Німеччини і Швеції.

Встановлено, що у КК України та ФККП США існують відповідні аналоги норм про злочинні посягання. Водночас про Особливу частину федерального кримінального законодавства США може йтися лише умовно, оскільки її назва й межі чітко не визначені нормативно. В США спостерігається законодавчий дуалізм – одночасне існування кримінального законодавства федерації й окремих штатів. В КК України розташування нормативного матеріалу відбувається у предметно-логічному порядку, а положень Особливої частини – передусім за родовим об'єктом посягання, водночас у федеральному кримінальному законодавстві США норми розташовані за англійською абеткою, відповідно до назви посягання чи груп посягань. ФККП США містить певні положення, які не мають аналогів у КК України (зокрема, телемаркетингове шахрайство). Мова йде про телемаркетинг-

гове шахрайство, його визначення з боку законодавців, коло потерпілих та їх особливі прикмети. Саме поняття «телемаркетинг» позначає маркетинг за допомогою телефону. Суто економічне підґрунтя телемаркетингу не унеможлиблює його зв'язку з криміналом. Це відбувається тоді, коли під гаслами телемаркетингу вчиняються численні шахрайські махінації. Зокрема, Сполучені Штати, не обмежилися однією нормою, а ввели до ФККП США цілу гл. 113А «Телемаркетингове шахрайство». Поява відповідної глави у федеральному кримінальному законодавстві США відбулась завдяки ухваленню Закону «Про захист осіб літнього віку від маркетингових махінацій» у 1994 році. Вона містить три взаємопов'язані норми: «Визначення телемаркетингового шахрайства», «Суворі покарання» та «Обов'язкова реституція». Питанням відповідальності за майнові злочини, в. т. ч. шахрайство, ФККП США присвятив не одну статтю (як у КК України), а цілі глави відповідних розділів. ФККП США криміналізує широкий перелік посягань на власність, виокремлюючи специфічні злочини, зокрема, телемаркетингове шахрайство, розглядає шахрайство вчинене шляхом незаконних дій з використанням електронно-обчислювальної техніки, як низку самостійних комп'ютерних злочинів. В КК України не має аналогу статті, яка стосується видання незабезпеченого чека. Це, передусім пов'язано з тим, що в Україні не досить сильно розповсюджено розрахування за допомогою чеків, а тому й не виникає загрозливою ситуації з будь-якими махінаціями з чеками.

Англія на відміну від США немає кодифікованого кримінального кодексу. Історично склалося відсутність писаної конституції, а отже й інших писаних кодексів. Шахрайство, як таке, не є злочином згідно з англійським законодавством, проте Законами 1968 р. і 1978 р. Про крадіжку передбачено 6 злочинів, які можна було б розглядати як шахрайство: а) кожен, хто за допомогою обману, нечесним шляхом одержав майно, яке є власністю іншої особи, з наміром назавжди позбавити її майна (позбавлення волі до 10 років); б) кожен, хто за допомогою обману, нечесним шляхом добився для себе або для іншої особи майнової вигоди, (обмежуючись до одержання займу шляхом перевищення кредиту, одержання страхового полісу або аннуїтету, можливості одержання винагороди займаючи посаду, або будучи найнятим на роботу, або виграшу грошей через укладання парі) (позбавлення волі до 5 років); в) кожен, хто за допомогою обману, нечесним шляхом добився послуг від іншої особи (позбавлення волі до 5 років); г) кожен, хто за допомогою обману, нечесним шляхом

гарантував звільнення, повністю або частково, від існуючого зобов'язання щодо платежу, незалежно, чи це було власне зобов'язання, чи зобов'язання іншої особи (позбавлення волі до 5 років); д) кожен, хто за допомогою обману, маючи намір зробити довготривалою виплату повної суми або частини суми існуючого зобов'язання щодо платежу, або з наміром уможливити це іншій особі, нечесним шляхом схилив кредитора, або іншу особу, яка вимагає платіж від імені кредитора, зачекати на платіж (незалежно, чи прострочений належний термін платежу), або відмовитись від платежу (позбавлення волі до 5 років); е) кожен, хто за допомогою обману, нечесним шляхом добився звільнення від зобов'язання щодо платежу, або анулювання такого зобов'язання, включно з одержанням такого звільнення для іншої особи або наданням можливості такого одержання іншій особі (позбавлення волі до 5 років). Здебільшого Закони 1968 та 1978 рр. про злочинство кодифікували ту царину права, де йдеться про крадіжки. Майно, яке можна отримати шляхом шахрайства є різноманітним. Особливістю майна, за кримінальним правом Англії є майно у вимогах (неоплачені боргові вимоги і т. д.). При аналізі вчиненого злочину акцент робиться не на заподіяній шкоді, а на протиправних діях. Незалежно від того на яку суму збіднів потерпілий від шахрайства, чи на 100 фунтів або на 1000000 фунтів різниці немає. В Україні, заподіяна шкода відіграє головну роль при визначенні кваліфікуючих і особливо кваліфікуючих ознак і межі заподіяної шкоди впливають а призначення покарання винному. Особливістю кримінального права Англії є те, що кримінальні закони, які встановлюють відповідальність, зазвичай включають в себе лише загальні норми, залишаючи за судовою практикою розширення цих норм. Англійське кримінальне законодавство розмежовує поняття «майна» та «грошей». Кримінальне законодавство України в конструюванні загальної статті про шахрайство такий поділ «майна» та «грошей» не застосував. Але в особливій статті про шахрайство, а саме шахрайство з фінансовими ресурсами, умовно був зроблений акцент на гроші, але в різних формах: кредитів, дотацій, субсидій. Головним позитивним явищем для кримінального права Англії є відокремлення і встановлення відповідальності для службових осіб компаній за вчинення шахрайства. На жаль, КК України не передбачає особливої статті для керівників компаній, які здобули майно шахрайськими діями.

Що стосується Німеччини, то елементами, які складають злочин шахрайства є: введення в оману щодо фактів шляхом фальсифікування фактів; спри-

чинення цим самим до помилки; призведення до розпорядження майном; спричинення втрати майна; наміри стосовно зазначених елементів; намір збагачення (карається до 5 років позбавлення волі або штраф).

Відносно Швеції, то елементи, які складають злочин шахрайства є: обман (fraudulent deceit) третьої сторони шляхом удавання (упущення) фактів, або шахрайське зловживання помилковою думкою третьої сторони; спричинення економічного розпорядження третьої сторони за допомогою такого шахрайства; спричинення збитків внаслідок такого економічного розпорядження; намір злочинця несправедливо збагатитись або збагатити третю сторону (карається позбавленням волі від 3 днів до 5 років).

Література

1. Federal Criminal Code and Rules. – St. Paul, Minn., West Group, 2003. – 1436 p.

2. Title 18 U.S.C., Part I – Crimes // http://www.law.cornell.edu/uscode/html/uscode18/usc_sup_01_18_10_I.html

О. В. Крышевич

Мошенничество: сравнительный анализ уголовного законодательства Украины и международного уголовного законодательства.

В статье раскрыта уголовно-правовая характеристика мошенничества по национальному и международному законодательству.

O. V. Krishevich

Fraud comparative analysis of criminal legislation of Ukraine and international of criminal legislation.

The article deals criminal legal of fraud in accordance with national and international legislation.

УДК 343.33

Н. Ю. Худякова,
ад'юнк

**КРИМІНАЛЬНА
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА СЛУЖБОВУ
НЕДБАЛІСТЬ ЗА ЗАРУБІЖНИМ
ЗАКОНОДАВСТВОМ**

У даній статті проведено порівняльний аналіз кримінального законодавства зарубіжних країн щодо кримінальної відповідальності за службову недбалість.

Ключові слова: службова недбалість, службові особи, службові злочини, кримінальне законодавство зарубіжних країн.

Для успішного функціонування держави та суспільства в умовах сучасного світу, необхідно належне виконання службовими особами своїх обов'язків наданий час невиконання або неналежне виконання відповідних обов'язків, розглядаються як одна з головних причин економічних, політичних та соціальних проблем. Службова недбалість характеризується наявністю мотивів і певного вольового змісту, які відносяться не до наслідків злочину, а до самих дій або бездіяльності суб'єкта. Спосіб вчинення службової недбалості – це безініціативне, недбале виконання службових обов'язків, некваліфіковане виконання інструктивних постанов та розпоряджень керівних органів. Хотілося б визначити, що дана проблема актуальна на сьогодні і в зарубіжних державах з різними політичними орієнтаціями.

Кримінально – правовим аспектам проблеми відповідальності за службову недбалість, певним чином приділялася увага в працях таких вчених, як Б. В. Волженкіна, А. В. Галахова, Б. В. Здравомислова, Ю. В. Золотухіна, С. Г. Келіна, В. Ф. Кириченко, М. Д. Лисова, Ю. І. Ляпунова, В. Е. Мельникова, А. А. Пюнтковського, Г. Р. Смолицького, П. С. Яні, Р. Андерсона, В. І. Борисова, О. М. Бандурки, О. І. Гурова, В. С. Зеленецького, О. Г. Кальмана, Б. В. Лизогуба, В. О. Мандибури,

М. І. Мельника, В. С. Овчинського, Дж. Піка-

реллі, В. В. Сташиса, В. Я. Тація, Л. Філіпса, В. І. Шакуна, Л. Шеллі, А. М. Яковлева та інших учених.

Метою дослідження є проведення аналізу службових злочинів, що регламентують відповідальність за службову недбалість у кримінальному законодавстві деяких зарубіжних країн, (на прикладі України, Росії, Казахстану, Латвії, Білорусії, Польщі, Голландії, Італії, США та КНДР.

Спочатку розглянемо КК України. «Злочини у сфері службової діяльності» закріплені КК України в розділі 17, а саме в статті 367, яка визначає відповідальність за службову недбалість, тобто невиконання або неналежне виконання службовою особою своїх службових обов'язків через несумлінне ставлення до них, що заподіяло істотну шкоду охоронюваним законам правам, свободам та інтересам окремих громадян, або державним чи громадським інтересам, або інтересам окремих юридичних осіб. В другій частині статті передбачена відповідальність за це те ж саме діяння, якщо воно спричинило тяжкі наслідки.

Що стосується суб'єкта даного злочину, то як закріплено в ст. 364 КК України – це службова особа. Службовими особами є особи, які постійно чи тимчасово здійснюють функції представників влади, а також обіймають постійно чи тимчасово на підприємствах в установах чи організаціях незалежно від форм власності посади, пов'язані з виконанням організаційно – розпорядчих чи адміністративно – господарських обов'язків, або виконують такі обов'язки за спеціальними повноваженнями». Службовими особами також визнаються іноземці або особи без громадянства, які виконують обов'язки, зазначені в цій статті.

Під організаційно розпорядчими обов'язками розуміють функції щодо здійсненню керівництва галузю промисловості, трудовим колективом, діяльною роботи, виробничою діяльністю окремих працівників на підприємствах, в установах чи організаціях незалежно від форми власності, Такі функції, зокрема, виконують керівники міністерств, відомств, державних, колективних чи приватних підприємств та організацій, їх заступники, керівники структурних підрозділів (начальники цехів, завідувачі відділами, лабораторіями, кафедрами, їх заступники тощо), керівники ділянками робіт (майстри, виконробы, бригадири і т.п.). Адміністратив-